

821.133.1.09-93-31 Сент-Егзипери А.

371.1::821.163.41

<https://doi.org/10.18485/kij.2022.69.1.11>

**БОШКО Љ. МИЛОВАНОВИЋ**

Универзитет у Приштини са привременим седиштем  
у Косовској Митровици  
Учитељски факултет у Призрену–Лепосавић

Оригинални научни рад

Примљен: 10.04.2022.

Прихваћен: 30.05.2022.

## МАЛИ ПРИНЦ КАО ОБЈЕДИНИТЕЉ ЦИЉЕВА И ИСХОДА У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

У овом раду сагледава се повезаност многоструких тематских садржаја обухваћених у делу *Мали Принц* Антоана де Сент Егзиперија са главним циљевима основног образовања и васпитања, као и исходима наставе Српског језика и књижевности за сваки разред, уз посебно указивање на важност подстицања и очувања тежње ученика за целовитошћу и савршенством, чему изузетан допринос може дати управо дружење са Малим Принцом у свим разредима основне школе. Слојевитост и наговештајна обележја дела повезују се са целовитим развојем личности, емпатијским уживљавањем и стицањем суштинског знања, што даје основу за уобличење предлога начина и обима обраде дела у оквиру наставе по разредима, уз примену метода вертикалне корелације.

**Кључне речи:** Мали Принц, добробит, развој, интуитивно знање, књижевност, тајна, љубав, вертикална корелација.

### Увод

У програмима наставе и учења за све разреде основног образовања и васпитања, као први циљ наводи се обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика. Циљ је адекватно формулисан и добро постављен, попут својеврсног „категоричког императива” (да се послужимо чувеним термином Емануела Канта), с тим да је његова реализација у узрочно-последичној вези са подржавањем тежње ученика ка целовитости и савршенству. На целовит развој не треба гледати као на растојање између почетне тачке блаженог незнања и крајње тачке досега спознајних могућности и обликовања коначног сазнања. Свест о немогућности достизања савршенства и апсолутног знања у „стварном” свету не треба да буде препрека тежњи ка савршенству и целовитости.

Ако ово имамо на уму, лако ћемо схватити и прихватити потребу да се у оквиру великог броја садржајно богатих тема и функционалних целина примерених узрасту Егзиперијево дело понуди ученицима свих разреда основног образовања и васпитања. Добробит је загарантована, а подршка целовитом развоју утемељена и изгледна са становишта резултата, односно исхода. Сваковрсни развој ученика, његовог мишљења и способности, његових „осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње”, његових „позитивних људских вредности” (изрази који се у програмима користе у вези са циљевима) испреплетан је са обиљем духа и непролазном пунотом душе садржајно обухваћеним у наведеном делу и личности главног јунака. Мали Принц би тако „растао” заједно са ученицима, био им попут друга из разреда код кога ће сваке године открити неку нову особину, идеју и црту личности. Развој личности ученика и његове способности сагледавања могли би се пратити и „степенично” (по нивоима, од разреда до разреда) и „степенишно” (са аспекта изгледне заокружене целине).

### Да ли је оправдан страх од депортације Малог Принца на родну планету?

Одломци из чувеног дела Антоана де Сент Егзиперија били су претходних година заступљени у читанкама за трећи и четврти разред, следствено наставном програму. Нажалост, данас нису садржани у програмима за наставу Српског језика и књижевности у овим разредима. Ипак, у садржајима обухваћеним програмом наставе и учења за седми разред<sup>1</sup> „Мали Принц” је нашао своје место у оквиру домаће лектире. У одељку II. „Остваривање наставе и учења” за наставну област *Књижевност* програмом је утврђено да „окосницу програма књижевности чине текстови из лектире”, док је циљ обраде дела у оквиру те лектире „формирање, развијање или неговање читалачких навика код ученика”<sup>2</sup>. У даљем тексту наведеног одељка упућују се наставници да избор допунске лектире врше имајући у виду тематско-мотивску целину са обавезним делом лектире, и сугеришу им се могући примери функционалног повезивања наставних јединица.

Шта можемо одмах запазити у тим сугеришућим одредницама повезаних дела и мотива? То, да ни у једној одредници није предложен избор Егзиперијевог литерарног чеда! Мали Принц се није наметнуо ни као јунак/херој/борац за слободу, ни као неко ко може да наведе на размишљање о себи и свету, ни као пример за „одрастање у различитим временима и културама” (ту је наведен један

<sup>1</sup> Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 5/19, 1/20, 6/20, 8/20, 5/21, 17/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/5/4/reg>

<sup>2</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик – Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 5/19, стр. 65.

други Мали Принц, онај Моме Капора)<sup>3</sup>, ни као подобан за обухват темом детета и породице, ни као прихватљив за област хумора, ироније и сатире. Једино што програмски препоручилац налази као вредно пажње, јесте могућност компаративне анализе и разликовања књижевне и филмске фабуле и израза, с обзиром на екранизацију Малог Принца (мјузикл, играни и анимирани филм). Додуше, сугестија је праћена напоменом датом у загради да могући примери груписања и повезивања дела никако нису и једини. Зашто наш „полазник“ са астероида Б 612 није надахнуо програмотворце да макар могућом препоруком подстакну наставника за тематску упоредну анализу? Било би лепо, али је мало вероватно, да је Егзиперијево дело процењено као особено и целина-сама-по-себи, у мери која га чини непогодним за функционално мотивско повезивање са другим делима. Било би нелепо, али је ипак вероватно, да је реч о покушају умањивања значаја и вредности тог дела, јер се Мали Принц својом наивношћу и неадекватном љубопитљивошћу никако не уклапа у савремене „тенденције“ и „научна достигнућа“ у развоју детета. Било би и те како ружно и тужно, да *Мали Принц* временом престане да се наводи у лектури основношколских разреда. Тиме би се потврдила разложност страховања да је неко одлучио да Малог Принца депортује на родну планету (астероид Б 612), одузимајући му право на успостављање блискости у сазнајно-емоционалној сфери са новим генерацијама ученика.

### Зашто нам је личност Малог Принца блиска, и зашто треба сузбити покушај његове депортације?

Шта посебно одликује Малог Принца? Безазленост, наивност, искреност. Придружују им се са једне стране радозналост, а са друге нека необјашњива посвећеност у Тајну која се потврђује самим постојањем Малог Принца, његовим неочекиваним увидима и делима. Ту је пре свега љубав непомрачена сумњом и искушењима, као и етичност срођена са „необичним малишаном“, нужна попут дисања и природна попут његове златне косе. У невеликом Егзиперијевом делу не помињу се Бог, вера, етика, а опет осећамо њихову укупност и присутност читањем и саживљавањем са главним јунаком, његовом тугом и усхићењем пред новим спознајама. Знајући да у свакој етици „има једна основна врлина око које се распоређују сви њени захтеви (...) У Новом Завету та је врлина љубав“ (Спекторски 2003: 80), на Малог Принца можемо да гледамо као на биће испуњено хришћанском љубављу.

Мали Принц има оно најглавније, интуитивно знање, које није до краја пробуђено проласком путевима сазнања. „Реалност“ коју открива посетом астероида 325–330 и атерирањем на Земљу веома га чуди и разочарава, али он у себи поседује изузетан одбрамбени механизам: урођени осећај исправности, снагу љубави и осећај за добро. Очарани његовом личношћу, потресени његовом до-

<sup>3</sup> Исто.

бротом и тужни због његовог растанка са Земљом и писцем – авијатичаром, не питамо се откуд Мали Принц усамљен у својој врсти на сићушној планети, када је рођен, ко су му родитељи... Он има невероватну моћ увида у то шта је заиста важно, писац нам то предочава, а ми ослобађамо своја срца од окова у које смо га ставили и „прогледавамо”, јер „човек само срцем добро види”. Осетимо, као старији, стид због препознавања себе у ликовима сујетног краља, уображен-ка, пијанице, пословног човека, фењерџије и географа, заокупљеним собом и бесмисленим стварима које чине. Храбри нас писац, чију је личност обогатила појава Малог Принца, схвативши да одрасле особе воле бројеве и „никад не питају о оном што је битно”. Теши нас поуком: „Деца треба да буду веома попустљива према одраслим особама. И треба да им праштају” (Егзипери 2010: 23–24). Истинито и стручно сагледавајући унутрашњу тежњу детета у раном узрасту да **нешто уради и створи**, која има предност у односу на тежњу да се буде значајан у друштву, овде често цитирани дечији психијатар пише: „Школа у својим ученицима подстиче тежњу да буду изнад других по сваку цену и да изнад њих буде што мање оних који теже истом: да заповедају и самом сунцу да мора јутром да се диже уз небески свод, а увече да се низ њега спушта захтевајући, као онај краљ у Егзиперијевом *Малом Принцу*, да се цео свет дивитој њиховој моћи. У такву моћ постепено поверују и сами њени изумитељи.” (Бојанин 2011: 144–145). У такву бесмислицу поверовао је својевремено и *бивши* српски политичар, *бивши* председник Владе Републике Србије и *бивши* председник *бившег* Већа грађана *бивше* Савезне скупштине *бивше* СР Југославије<sup>4</sup>, који је у Скупштини изрекао чувену мисао да, пошто ОНИ имају већину, биће ноћ усред дана ако ОНИ тако изгласају.

Било је потребно да Мали Принц оде далеко од своје руже, да би схватио колика је његова љубав према том цвету, почесто лажљивом и разметљивом. Његова ружа је **његова** не због жеље за поседовањем, него због пажње, љубави и заштитништва које јој је поклонио. Првобитно разочарење кад је схватио да само у једном земаљском врту постоји на хиљаде идентичних ружа, после разговора са лисицом, прераста у осећај велике љубави и привржености према *његовој* ружи, јер она га је „припитомила” и створила најчвршћу и најблискију везу између њих. За њу је Мали Принц „једини на свету”, баш као што је она за њега „једина на свету”. И за припитомљену лисицу Мали Принц ће бити једини на свету, а златасто жито подсећаће је на њега. Туга коју ће лисица осећати на растанку узвишена је, и неминовни плач којим се „ништа не добија” биће испуњен свесдржајним „добитком” који ће уследити при сваком будућем погледу на златасто жито. Уз поменути, најпознатију поуку из књиге да човек само срцем добро види, припитомљена лисица свог „припитомљеног” друга посвећује наставком тајне, наиме, да се суштина „очима не може видети”, да време посвећено његовој ружи „чини ту ружу тако драгоценом”, те да је он одговоран за оно што је припитомио, односно „одговоран за своју ружу” (Егзипери 2010: 83–84).

<sup>4</sup> *Макијавели*, у: Српска реч, број 36, 6. јануар 1992, стр. 14–15 – <http://srpskarec.rs/pdf/036.pdf>

Писац – авијатичар и Мали Принц обогатили су своје душе узајамном љубављу, и у своју свест уткали сазнање да је оно најбитније невидљиво, потврђујући филозофску мисао да „говорити можемо само о ономе што је добило облик предмета. Све друго је несаопштиво.” (Јасперс 1973: 147).

### О тајновитости и тајни

О Тајни, љубави и вери као поверењу и апсолутном поуздању осведочавамо се сагледавањем особина и поступака Малог Принца. Непознато је његово порекло, непознат начин на који иде од планете до планете у свом „бекству” од нескромности, таштине и разметљивости руже пред чијом је лепотом остајао задивљен, непознато откуд се створио на Земљи после обиласка шест астероида у истом пределу, непозната повезаност смртоносног змијског отрова и повратка Малог Принца на родну планету после годину дана од његовог спуштања на Земљу, и поред наговештаја који му је змија дала у пустињи по његовом следању... Све те непознатости можемо означити тајном (са малим *m*). Она права Тајна (са великим *T*), недокучива и наслућујућа, трепери све време голицајући нашу машту и проверавајући да ли још имамо срце у грудима. Њен наговештај је у речима Малог Принца: „Оно што је битно, то се не види...” (Егзипери 2010: 98). Како је онда наш мали јунак „видео” змијског цара споља и слона којег је змијски цар прогутао на првом цртежу писца – авијатичара, за разлику од искусних и „паметних” одраслих који су одмах „препознали” шешир? Можда би право питање било: *Зашто* их је видео? У немогућности да нацрта овцу какву Мали Принц жели, авијатичар му „потура” цртеж кутије са три рупе и каже да је овца унутра. За усхићеног Малог Принца она је *стварно* унутра, он *види* да је животиња унутра заспала. На својој планети даће јој траву, и водиће рачуна да овца не обрсти ружу. Откуд му помисао, интуитивно знање, да усред пустиње постоји бунар са дивном пијаћом водом? Он је то **знао** и пре сазнања, имао је способност да унутарње, скривено знање призове у свест, артикулише га и смислено саопшти саговорнику.

У много чему Мали Принц је попут „овоземаљске” деце приближног узраста – стиче сазнања преко радозналости, чуђења, сумње, доживљаја простора, упоређивања, мотивације, откривања непознатог, расветљавања тајне. Али: „Дете на том узрасту треба да сазна чињеницу да је наш живот омеђен Тајном која је недокучива нашем разуму. Њу више можемо да докучимо нашим усхићењем или миром у дубинама сопствене осећајности него оштрином самог расуђивања. (...) А Тајна је сасвим логична чињеница.” (Бојанин 2011: 83) Наше осећање бива побуђено Тајном, и у даљем развоју долази до мотивације сазнајних процеса, при чему: „Разоткривена тајанственост не води нас ка сазнавању света како се то обично очекује, него само ка увиду у све сложеније облике Тајне, ...” (Бојанин 2011: 151). Ту се Мали Принц разликује. Његов живот и постојање остају Тајна (са великим *T*), али је његова личност надахнута про-

светљењем, а душа благословена Тајном. Он се чуди пред овоземаљским појавама и стварима, и његова наивност долази до изражаја. Ипак, све дубоке ствари и истине њему су некако познате и урођене.

### Исходи предмета српски језик и књижевност и могућа логистичка подршка Малог Принца у њиховој реализацији

Оно што је програмима предвиђено у виду исхода, дидактичко-методичких упутстава и начина остваривања наставе и учења предмета Српски језик, у делу који се односи на књижевност, могуће је садржајно и тематски повезати са делом *Мали Принц* и његовим главним јунаком за ког утврдисмо да га красе безазленост, радозналост, доброта, искреност, тајновитост, интуитивност, пожртвованост и испуњеност љубављу. Све док школски систем и циљеви наставе и учења у основном образовању и васпитању буду повезани са неговањем таквих особина код ученика, дружење Малог Принца са ученицима од првог до осмог разреда биће сврсисходно и плодотворно. Ово дело је, уз то, погодно и за функционално повезивање са другим делима у оквиру одговарајућих наставних јединица.

1) Имајући у виду да је за „свршеног првака” Програмом<sup>5</sup>, између осталог, предвиђено да буде у стању да разуме оно што прочита, односно разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; изрази своје мишљење о понашању ликова<sup>6</sup>, сасвим је адекватно повезати наведене исходе и упознавање са личношћу Малог Принца. У том осетљивом добу стицања првих литерарно-естетских искустава и формирања ставова разумљиво је и поклањање пажње подстицању ученика „да уоче ликове у књижевном делу, њихове особине и поступке; њихова емоционална стања ... и да разликују појмове добра и зла”<sup>7</sup>.

Предлог: Упознавање са личношћу Малог Принца кроз узрасту прилагођен опис његовог првог сусрета са расцветалом ружом, или пишчево сећање на детињство и своја прва два цртежа, при чему је неопходно визуелно упознавање са ауторовим илустрацијама и уношење елемената духовитости у тумачење од стране наставника. С обзиром на интенцију да ученик разуме узрочно-последични след у текстовима у којима се махом догађаји хронолошки нижу, у предложеним описима за то могу да послуже садржаји о развитку руже као цвета и о развоју пишчеве идеје да цртежом прикаже оно што хоће.

<sup>5</sup> Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 10/17, 12/18, 15/18, 18/18, 1/19 и 2/20) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2017/10/1/reg>

<sup>6</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Исходи, „Просветни гласник”, број 10/17, стр. 4.

<sup>7</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма, Књижевност, „Просветни гласник”, број 10/17, стр. 6.

2) За ученика који је завршио други разред Програм<sup>8</sup> предвиђа да буде у стању да одреди редослед догађаја у тексту, уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине, те да износи своје мишљење о тексту<sup>9</sup>. У пододељку посвећеном остваривању наставе и учења у вези са наставом књижевности<sup>10</sup> посебно се указује на значај развијања љубави према читању, изградњи осећаја за лепо и вредно и критичког мишљења, као и развијању емпатије. Пожељно би, дакле, било поистовећивање са Малим Принцом у циљу потпуног разумевања његових особина и поступака.

Предлог: обрада одломка у којем Мали Принц захтева од писца да му нацрта овцу. Имајући у виду да се у одломку помиње и цртеж – представа змијског цара споља који је прогутао слона, може се на основу подсећања на обрађено у претходном разреду направити дидактичко-методичка надоградња коришћењем постојећих илустрација, са посебним акцентом на спознају Малог Принца, шта представља цртеж у којем одрасли препознају шешир, и зашто је цртеж кутије са рупама најпогоднији за представу жељене овце. Овај одломак свакако „може побудити унутрашњу чулност ученика и практично утицати на развој свести ђака о лепоти, то јест естетским вредностима дела, што погодује заснивању иманентног приступа, односно унутрашњем проучавању дела”, док правилно постављање учитеља уз мотивацију ученика и „мајеутички” метод добијања одговора „доприноси бољем разумевању, а самим тим и интерпретацији одломка који се чита” (Мркаљ 2014: 51).

3) Уз претходно наведене исходе, ученик који је завршио трећи разред треба, по Програму<sup>11</sup>, да буде у стању и да опише свој доживљај прочитаних књижевних дела, разуме идеје књижевног дела, те да представи главне особине јунака<sup>12</sup>. У пододељку посвећеном планирању наставе и учења<sup>13</sup>, између осталог, дати су могући примери комбиновања и функционалног повезивања текстова по сродности (свет детињства, породица, хумор, описивање, бајколики свет, ... уз напомену да ти примери никако нису и једини), док се у пододељку II. Остваривање наставе и учења<sup>14</sup> указује на подстицање љубави према читању, грађење

<sup>8</sup> Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 16/18, 3/19 и 5/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2018/16/3/reg>

<sup>9</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Исходи, „Просветни гласник”, број 16/18, стр. 49.

<sup>10</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 16/18, стр. 51.

<sup>11</sup> Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 5/19, 1/20 и 6/20) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/5/3/reg>

<sup>12</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Исходи, „Просветни гласник”, број 5/19, стр. 7.

<sup>13</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – I. Планирање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 5/19, стр. 8.

<sup>14</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 5/19, стр. 9.



осећаја за лепо и вредно, васпитавање укуса и доживљавање књижевног дела, са акцентом, као под 2), на грађење критичког мишљења и развијање емпатије.

Предлог: Увршћивање *Малог Принца* у домаћу лектуру, у виду првих девет глава овог дела (закључно са одласком/бекством са родне планете и опроштајем од руже). Богатство тема и мотива у издвојеном корпусу омогућава функционално повезивање са делима заступљеним у лектури кроз више тематско-мотивских целина. Бројни су елементи хумора који, у наставној обради, остају запостављени, а могуће их је адекватно осветлити, објаснити и повезати са неизбежним мотивима туге и сете.

4) Ученик који је завршио четврти разред „програмиран”<sup>15</sup> је, између осталог и уз претходно наведено, да буде у стању да именује позитивне и негативне особине ликова, да тумачи идеје књижевног дела, те да усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела<sup>16</sup>. И овде се планирањем предвиђају примери, „никако и једини”, функционалног груписања и повезивања дела по сродности (одрастање у различитим временима и културама, дете и породица, хумор, бајковити свет, поучне приче, рађање прве љубави...) <sup>17</sup>, док се у делу посвећеном остваривању наставе и учења поново указује на важност неговања, подстицања и грађења елемената и васпитних особина као под 3), уз посебно истицање неговања способности изношења мишљења и разумевања најразличитијих особина и поступака ликова, и способности доношења суда о њима<sup>18</sup>.

Предлог: Увршћивање *Малог Принца* у домаћу лектуру, уз посебно и деликатно бављење темом посебне љубави коју Мали Принц исказује према ружи и лисици. Тумачење појмова посебности, истоветности, јединствености, сличности и разлика, указивање да чињење и сагледавање разлика није исто што и успостављање супротности, а томе и те како може да помогне сагледавање специфичног хумора који Егзипери користи. Имајући у виду да се у остваривању наставе предвиђа и могућност компаративне анализе и уочавања разлика између књижевноуметничког дела и његовог екранизованог вида, пожељно је упоредити текст са истоименим анимираним филмом.

<sup>15</sup> Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 11/19, 6/20 и 7/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/11/1/reg>

<sup>16</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Исходи, „Просветни гласник”, број 11/19, стр. 2.

<sup>17</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – I. Планирање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 11/19, стр. 4.

<sup>18</sup> Исто, Програм наставе и учења, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 11/19, стр. 4.



5) Свршени „петак” ће, по Програму<sup>19</sup>, поред осталог, бити у стању да упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности, чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела, процени основни тон приповедања, развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела, одреди тему и главне и споредне мотиве, илуструје особине ликова и вреднује њихове поступке, и наведе примере личне добити од читања<sup>20</sup>. Пажња се поклања оспособљавању ученика за разликовање особености књижевног текста, док се као могући (никако и једини) примери функционалног повезивања наставних јединица наводе: тема пријатељство, проблеми у одрастању, савремено детињство, детињство у прошлости, обрада портрета, хумор и пародија, авантуре... Уз међутекстовну корелацију, „неопходно је да наставник успостави вертикалну корелацију”, имајући у виду нужност познавања садржаја српског језика претходних разреда „ради поштовања принципа поступности и систематичности”<sup>21</sup>. Посебно се настоји да ученици откривају особине, осећања и душевна стања појединих ликова, уз неговање (пре свега) доживљајног читања и подстицање емоционалног и фантазијског уживљавања, имагинације, естетског доживљавања и уметничког сензибилитета.

Предлог: Увршћивање *Малог Принца* у домаћу лектуру, при чему ће се посебна пажња посветити повезаности и узрочно-последичном односу афеката туге, нерасположења и љутине уз навођење примера из текста. Сагледавање елемената хумора и пародије у поглављима посвећеним посети Малог Принца астероидима 325–330. Увиђање да у овом делу нису заступљени мотиви мржње и непријатељства, а да је биће главног јунака испуњено љубављу, приврженошћу и саосећањем, уз посебну способност интуитивног сагледавања и закључивања. Упоређивање књижевноуметничког дела са истоименим анимираним филмом (2015), уз долажење до сазнања које су теме и мотиви више заступљени у поједином делу. Постепено оспособљавање ученика за сагледавање структуралности као најважније особине корелативности у циљу свеобухватног доживљаја предметног књижевноуметничког дела и сагледавања целине, при чему се јединствено „не доживљава само уметничко дело, већ се оно спознаје као целина у пропорционалном односу с другим ’делима’ које читалац има у свести, сазнању и искуству” (Мркаљ 2010: 49).

<sup>19</sup> Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 15/18, 18/18, 3/19, 3/20, 6/20 и 17/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2018/15/2/reg>

<sup>20</sup> Исто, Програм наставе и учења за пети разред, Српски језик, Исходи, „Просветни гласник”, број 15/18, стр. 79–80.

<sup>21</sup> Исто, Програм наставе и учења за пети разред, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 15/18, стр. 82.

6) На крају шестог разреда ученик ће, по Програму<sup>22</sup>, поред осталог, бити у стању да парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела, уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела, анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје, анализира поступке ликова, уочава хумор у књижевном делу, препоручи књижевно дело уз краће образложење, упоређи књижевно и филмско дело<sup>23</sup>. У фокус је стављено уочавање природе и улоге књижевног дела, а могући примери функционалног повезивања наставних јединица, између осталог, су: авантуре и дружине, дела заснована на хумору и животном оптимизму, слике детињства у различитим епохама и срединама, лепота маштања, певања и приповедања, животиње и људи<sup>24</sup>. Поново се истиче важност вертикалне корелације, и указује се да при тумачењу текста „ученике треба навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробније доказују чињеницама из самога текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова”, уз посебно поклањање пажње настојању да ученици откривају „што више особина, осећања и душевних стања појединих ликова”, и да изражавају своје ставове о њиховим поступцима<sup>25</sup>. Читањем и тумачењем књижевних дела ученик развија и богати „емоционално и фантазијско уживљавање, имагинацију, естетско доживљавање ... уметнички сензибилитет, критичко мишљење”<sup>26</sup>, уз неговање доживљајног читања и постепено увођење у истраживачко читање.

Предлог: Увршћивање *Малог Принца* у домаћу лектуру, уз посвећивање пажње главним темама и мотивима, и њиховом односу са основном идејом књижевноуметничког дела. Нарочити значај има заинтересованост ученика да наброје и примером поткрепе што више особина Малог Принца (безазленост, наивност, радозналост, љубопитљивост, доброта, искреност, душевност, осећајност, тајновитост, интуитивност, проницљивост, мудрост, пожртвованост, дружељубивост, приврженост, човекољубље, испуњеност љубављу – свакако да се у неопимном штиву крије још много особина главног јунака, а свака нова особина коју ученик изнађе и покуша да је вредносно утврди и чињенично поткрепи биће попут благослова и за њега и за наставника), његових осећања и душевних стања (посебно је значајно указивање да љутња Малог Принца никада не прераста у мржњу и бес, да његова туга не прелази у очајање, да је његова љубав

<sup>22</sup> Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 15/18, 18/18, 3/19, 3/20, 6/20 и 17/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2018/15/2/reg>

<sup>23</sup> Исто, Програм наставе и учења за шести разред, Српски језик, Исходи, „Просветни гласник”, број 15/18, стр. 271.

<sup>24</sup> Исто, Програм наставе и учења за **шести** разред, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 15/18, стр. 273-274.

<sup>25</sup> Исто, стр. 274.

<sup>26</sup> Исто, стр. 275.

безгранична и неусловљена), док се имагинација и фантазијско уживљавање могу подстаћи и навођењем ученика да опише како би се он понашао у ситуацијама у којима је био Мали Принц.

7) У оквиру целине „Да ли је оправдан страх од депортације Малог Принца на родну планету?” већ смо навели програмску<sup>27</sup> заступљеност *Малог Принца* у домаћој лектури за седми разред, и његово ненавођење међу примерима функционалног повезивања наставних јединица. Са становишта исхода, свршени ученик седмог разреда ће, између осталог, бити у стању да истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи, анализира идејни слој књижевног дела, уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама, разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона, критички промишља о смислу књижевног текста, препоручи књижевно дело, упоређи књижевно и филмско дело настало по истом предлошку<sup>28</sup>. У пододељку посвећеном организацији наставе и учења, у циљу континуитета, поново се истиче важност вертикалне корелације, навикавања ученика да своје утиске, ставове и судове о књижевном делу подробије доказују чињеницама из самога текста и настојања да ученици начине различите карактеризације ликова, као и потреба да обрада дела буде „проткана решавањем проблемских питања која су подстакнута текстом и уметничким доживљавањем”<sup>29</sup>.

Предлог: Увршћивање *Малог Принца* у домаћу лектуру, уз стављање акцента на откривање у чему је универзална вредност овог дела, која је његова главна идеја и колико протек времена и стасавање нових генерација утиче на разумевање и квалитет самог дела. Подсетити се раније утврђених и доказаних особина главног јунака, и подробије осветлити његова осећања и душевна стања, посебно у вези са темом смрти/одласка. Пронаћи елементе ироније и сатире који често остају скривени и незапажени у тумачењу, имајући у виду да је читаво дело прожето ситуационим наговештајима, неочекиваним следом догађаја и очекиваним расплетом који се продужава у вечност. По могућству, упоредити дело са његовом филмском екранизацијом (режисер Ричард Бартон, 1974).

8) По завршетку осмог разреда ученик ће, са становишта Програмом<sup>30</sup> предвиђених исхода, уз претходна постигнућа и оспособљености, поред осталог, бити у стању и да тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, критички промишља о стварности на основу прочитаних дела, истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопстве-

<sup>27</sup> Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 5/19, 1/20, 6/20, 8/20, 5/21, 17/21)

<sup>28</sup> Исто, Програм наставе и учења за седми разред, Српски језик, Исходи, „Просветни гласник”, број 5/19, стр. 62-63.

<sup>29</sup> Исто, Програм наставе и учења за седми разред, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 5/19, стр. 64.

<sup>30</sup> Правилник о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 11/19, 2/20, 6/20, 5/21, 17/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/11/2/reg>

ним искуством и околностима у којима живи, те да уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање<sup>31</sup>. Као и у претходним случајевима, дају се примери могућег функционалног повезивања наставних јединица, међу којима и: мотив изгнанства, напуштања завичаја, проблеми одрастања, мисаона тематика – трагање за смислом постојања – о пролазности или вечности, преиспитивање судбинског одређења људског живота и повезивање са архетипским слојем нашег постојања, елементи комике и хумора кроз које провејавају сатирични тонови и тужна или трагична слика живота<sup>32</sup>. Карактеризација ликова и изражавање ставова о њиховим поступцима, те решавање проблемских питања истичу се по важности као и у претходном примеру/разреду, уз истицање јединства аналитичких и синтетичких поступака и гледишта при обради текста, а посебно интегративних чинилаца наставне интерпретације (тематско-мотивски слој дела, идејни слој текста, структура дела, карактеризација ликова, облици казивања и језичко-стилски слој дела)<sup>33</sup>.

Предлог: Увршћивање *Малог Принца* у лектуру, у циљу ретроспекције до садашњег дружења, одређења према личности главног јунака, његовим особинама, размишљањима и емоцијама. Сагледавање универзалног значаја и вредности овог дела. Откривање доприноса *Малог Принца* у нашем тражењу смисла постојања и опредељивању за суштинске и трајне вредности. Разликовање знања заснованог на информацијама и интуитивног знања иманентног човеку, са становишта односа свакодневице и вечности, понижавајуће борбе за престиж и духовног раста, самозаљубљености и љубави према ближњима.

### Закључна разматрања

Добробит и целовити развој ученика, као први циљ основног образовања и васпитања, не могу се омогућити без својеврсне хране за душу и без онога чиме се бодри снага и креативност духа, и то у много већој мери и на много вишем степену у односу на допринос који, примера ради, даје *Информатика и рачунарство* као обавезни предмет. Чувени дечји психијатар већ је указао на то да информација никога ничему није научила, имајући у виду оно право, суштинско знање, те да њено повлашћивање води постизању некаквог престижа, тако да се њоме „постигу победа и – надмоћ” (Бојанин 2011: 49), као погубни исход бездушне конкуренције, култа престижа и обесмишљених „радних навика”. Високоморални професор и филозоф, који је у одбрани истине и правде био спреман на велико испаштање, увидео је одсуство суштинских вредности у „информатичком друштву” које се успоставља, говорећи да „сви траже ту плитку, јефтину

<sup>31</sup> Исто, Програм наставе и учења за осми разред, Српски језик и књижевност, Исходи, „Просветни гласник”, број 11/19, стр. 63.

<sup>32</sup> Исто, Програм наставе и учења за осми разред, Српски језик, Упутство за дидактичко-методичко остваривање Програма – II. Остваривање наставе и учења – Књижевност, „Просветни гласник”, број 11/19, стр. 66.

<sup>33</sup> Исто, стр. 67.

ствар која се зове информација”, а да нам информације нису ни потребне, већ „трезвена глава”, пошто „ми морамо мислити о ономе што чујемо и видимо”, док „информација нема никакве везе са мишљењем”<sup>34</sup>.

Управо зато сматрамо да *Мали Принц* има способност обављања трајне спасилачке мисије која би у континуитету штитила дух и душу ученика свих разреда основне школе. Атмосфера емпатије, интуитивног разумевања и саживљавања ствара се ишчитавањем Егзиперијевог дела и подсећањем на њега током школовања, чува се и подстиче инвентивним приступом учитеља/наставника током обраде овог дела. На значај вертикалне корелације указује се у дидактичко-методичким упутствима за остваривање програма, односно наставе и учења у области *Књижевност*, а томе велики допринос могу дати универзалне вредности, идејно-тематска полазишта и духовна исходишта ове необичне бајке, заправо новеле, или минималистичког романа чија се главна садржина састоји у наговештајима и трептајима који побуђују дубоко размишљање и струјање душе. Етички и естетски моменат повезани су у овом књижевноуметничком делу неразлучно, побуђујући оно суштинско предвиђено програмима – уживљавање, имагинацију, уметнички сензибилитет, критичко мишљење, при чему запитаност о смислу постојања не може да одведе у испразно очајање и нихилизам.

У *Малом Принцу* су хумор и мотив смрти/одласка такође деликатно испреплетени и са мером представљени, а главни јунак се „од самог почетка руководи другим знањем”; за њега је ’вечни живот’ природан”, као и код сваког детета, пошто „свако дете изнова доживљава радост појављивања света; за њега је свет увек нов и бесконачно жив” (Варава 2010: 62–63). Упоређујући очекиване исходе на крају сваког разреда и делове програма посвећене остваривању наставе и учења у вези са предметом Српски језик (и књижевност), у области књижевности, увидели смо могућност да дело *Мали Принц* буде од великог значаја и утицаја по оспособљавање ученика за формирање критичког мишљења и примену аналитичко-синтетичких поступака у тумачењу и сагледавању онога што је суштинско, као и за социо-емоционални развој ученика. Као што је наведено у Уводу, развој личности и способности могао би се још боље пратити „по степеницама” – завршеним разредима, при чему је „степениште” тек симбол стремљења ка савршенству и целини, никако и објекат лимитиран по степену изграђености и димензијама.

<sup>34</sup> Михаило Ђурић: Сумрак грчког чуда, у: *НИН*, број 2589, 10. август 2000 – <http://www.nin.co.rs/2000-08/10/13966.html>

## ИЗВОРИ

*Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за **први разред** основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 10/17, 12/18, 15/18, 18/18, 1/19 и 2/20) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2017/10/1/reg>*

*Правилник о програму наставе и учења за **други разред** основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 16/18, 3/19 и 5/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2018/16/3/reg>*

*Правилник о програму наставе и учења за **трећи разред** основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 5/19, 1/20 и 6/20) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/5/3/reg>*

*Правилник о програму наставе и учења за **четврти разред** основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 11/19, 6/20 и 7/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/11/1/reg>*

*Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за **пети и шести разред** основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 15/18, 18/18, 3/19, 3/20, 6/20 и 17/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2018/15/2/reg>*

*Правилник о програму наставе и учења за **седми разред** основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 5/19, 1/20, 6/20, 8/20, 5/21, 17/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/5/4/reg>*

*Правилник о програму наставе и учења за **осми разред** основног образовања и васпитања („Просветни гласник”, број 11/19, 2/20, 6/20, 5/21, 17/21) – <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/pg/ministarstva/pravilnik/2019/11/2/reg>*

НИН, број 2589, 10. август 2000 – <http://www.nin.co.rs/2000-08/10/13966.html>  
– Српска реч, број 36, 6. јануар 1992, стр. 14–15 – <http://srpskarec.rs/pdf/036.pdf>

## ЛИТЕРАТУРА

**Бојанин 2009:** С. Бојанин, *Гордијев чвор младости*, Врњци–Ковиљ: Манастир Ковиљ / Братство Св. Симеона Мироточивог.

**Бојанин 2011:** С. Бојанин, *Тајна школе*, Београд: Одбор за верску наставу Архиепископије београдско-карловачке.

**Варава 2010:** В. Варава, *Етика неприхватања смрти*, Београд: Логос.

**Егзипери 2010:** А. де С. Егзипери, *Мали принц*, Крагујевац: Империја књига.

**Јасперс 1973:** К. Jaspers, *Uvod u filozofiju*, Београд: Prosveta.

**Мркаљ 2010:** З. Мркаљ, Појам корелације у методици наставе, у: *Методички видици*, Нови Сад: Филозофски факултет.

**Мркаљ 2014:** З. Мркаљ, Одломак као самосвојни текст у наставној интерпретацији књижевноуметничког дела, у: *Књижевност за децу у науци и настави* (зборник радова са научног скупа, пос.изд., књ. 18), Јагодина: Факултет педагошких наука.

**Спекторски 2003:** Е. В. Спекторски, *Хришћанска етика*, Врњачка Бања: Братство Св. Симеона Мироточивог.

---

Boško Lj. Milovanović

## THE LITTLE PRINCE AS A UNIFER OF GOALS AND OUTCOMES IN TEACHING SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN PRIMARY SCHOOL

### Summary

This paper examines the connection of multiple thematic contents included in the work *The Little Prince* by Antoine de Saint Exupery with the main goals of primary education, as well as the outcomes of teaching Serbian language and literature for each grade, with special emphasis on the importance of encouraging and preserving students for integrity and perfection, to which a great contribution can be made by socializing with the Little Prince in all grades of primary school. The stratification and hints of the work are associated with the overall development of personality, empathic enjoyment and acquisition of essential knowledge, which provides a basis for shaping proposals for the manner and scope of processing of work in the classroom, using vertical correlation.

**Key words:** Little Prince, development, intuitive knowledge, children's literature, secret, love, vertical correlation.